

tij in slovensko-nemška jezikovna vprašanja. Dodatna zanimivost prispevka pa je dejstvo, da je bil tedanji župan Ivan Ilribar prav tako predsednik mestnega šolskega sveta in nas avtor seznaniti tudi z njegovim mnenjem o omenjenih temah. *Olga Pirk* pa na podlagi arhivskih virov predstavlja razvoj šolstva v Rovtjah, torej od ugotovitve o potrebnosti šole, do njene izgraditve šolske zgradbe in začetkom organiziranega pouka v njej.

Prispevkom in gradivni sledi sklop Šolski zapisi, ki prinašajo predvsem prispevke o različnih šolah ter zanimiva in predvsem drugačna pogleda na šolanje na Kranjski ljudski šoli med drugo svetovno vojno. O tem v svojih spominih pišeta tedanja nemška učiteljica *Elisabet Sargent - Moje izkušnje kot nemško učiteljico v Sloveniji v letih od 1941 do 1944* in njena učenka *Berta Golob - Drobci spominov*.

Za šolskimi zapisi si sledita še sklopa iz muzejskega dela ter poročila in ocene, ki tudi zaključujeta zbornik.

Žiga Železnik

Zgodovina za vse, Vse za zgodovino, leto 1, št. 2, 1994, Zgodovinsko društvo Celje, Celje 1994

Pred nami je druga številka strokovne revije, ki jo izdaja Zgodovinsko društvo v Celju. Ideja, približati zgodovino povprečnemu bralcu in bralcu zgodovini, je uredniškemu odboru pričujoče revije popolnoma uspela. Prispevki so pisani v publicističnem stilu. Teme, ki se jih lotevajo avtorji, so vzete iz vsakdanjega življenja in se ukvarjajo z "navadnim" človekom in njegovimi dejanji - tako v dobrem kot v slabem smislu. Vse je daleč stran od velikih političnih dogodkov ali pa je z njimi le posredno povezano.

Tematsko je revija razdeljena na tri sklope:

1. Zgodbe, ki jih piše življenje,
2. Teorija,
3. S knjižne police.

V prvem sklopu so prispevki, ki zajemajo življenje v srednjem veku, v devetnajstem in v začetku dvajsetega stoletja.

V 14. stoletje posega dr. Dušan KOS v članku *Življenje kot ga je pisala dleta* (str. 58-69). Avtor nas na osnovi srednjeveških listin seznani z materialnimi prejemki plemstva na Kranjskem in (sedanjem slovenskem) delu Štajerske. Gre za prejemke, ki sta jih dobila mož ali žena ob poroki - dleta, jutna, zaženilo, izboljšava. Na osnovi teh prejemkov je avtor tudi poskušal statusno rangirati plemstvo, kar je prikazano v tabelah na koncu poglavja.

V 19. stol. sta postavljena dva prispevka. Dr. Peter VODOPIVEC se je lotil za slovenske zgodovinske razmere dokaj sveže in neraziskane tematike o zgodovini žensk v slovenskem prostoru. V razpravi *Kako so ženske na Slovenskem v 19. stoletju stopale v*

javno življenje (str. 30-44) nas popelje od ženske, ki naj bi imela predvsem vlogo matere in gospodinje, do ženske, ki se je postopoma uveljavljala najprej na kulturnem in nato tudi na političnem področju. Ob tem je obdelal tudi vprašanje izobraževanja in zaposlovanja žensk. Posebej zanimivo je, kako je takratni tisk gledal na uveljavljanje žensk in odpiranje ženskega vprašanja.

Dr. Marjan DRNOVŠEK je na osnovi misijonarskih in izseljenških pism opisal poti, ki so slovenske izseljenke vodile v novi svet. Prispevku je dal naslov *S engom do Bremna in z harko do noviga Jorku* (str. 45-57).

V začetek 20. stol. posegata dve razpravi, ki se ukvarjata, kot bi lahko rekli, z malo bolj temno stranjo človeškega značaja. V prispevku *Vsega je bil kriv Buffalo Bill* (str. 1-10) nas dr. Janez CVIRN popelje v Ljubljano, ki je v tistih inajskih dneh 1906. leta pričakovala prihod Codyjevega cirkusa. Vendar pa bistvo razprave ni v tem dogodku, ampak posega globlje v človeško dušo. Slovenski umetniki, slikarja Hinko Smrekar in Fran Tratnik ter pisatelj Vladimir Levstik, so se skupaj z absolventom prava Vladimirjem Svetkom odpravili na izlet, ki so ga zaključili boemskemu življenju primerno. Ko je zaradi ekseesa posegla vmes policija in so bili obsojeni na petdnevni zapor, so v pritožbi krivdo za svojo pijanost in eksees zvalili na vzdušje, ki je vladalo v Ljubljani ob prihodu cirkusa, obenem pa so se še ponorčevali iz mestnih oblasti.

Na podlagi policijskih poročil Bojan CVELJAR v prispevku *No, zdaj pa če imaš denar, daj ga sem*, potem se pa hitro z menoj spolsko združi (str. 11-29) obravnava problem prostitucije v Ljubljani v začetku 20. stol. Leta 1905 so mestne oblasti prevzele zdravstveni in policijski nadzor nad kasarnami in individualno prostitucijo. Poleg te legalizirane prostitucije pa je evetela tudi ilegalna prostitucija, ki je ubirala svoja pota in ji mestne oblasti niso mogle do živga.

V drugem sklopu je priobčen odlomek iz knjige angleškega zgodovinarja Petra Burkea, ki ga je priredil za predavanje na SAZU 18. marca 1994 in obravnava problematiko pisanja zgodovine. Za prevod prispevka pod naslovom *Zgodovina dogodkov in povratek k pripovedništvu* (str. 70-78) je poskrbela Katarina Kobilica.

Dr. Igor GRDINA v prispevku *Bržijski spomeniki kot dialoški tekst* (str. 79-87) odpira razpravo k raziskovanju Bržijskih spomenikov kot dialoškega besedila.

V tretem sklopu so predstavljena naslednja dela: *Velika vojna*; Mario Isnenghi, La grande guerra. Collana XX Secolo. Giunti Gruppo Editoriale, Firenze 1993, 157 strani (Petra Svoljšak)

Abortus od antike do danes; Geschichte der Abtreibung; von der Antike bis zur Gegenwart. Hrsg. von Robert Jütte. München 1993, 220 strani (Tone Kregar)

V *kraljestvu akusov*; Wolfgang Schivelbusch, Das Paradies, der Geschmack und die Vernunft. Eine Geschichte der Genussmittel, Fischer Taschenbuch

Verlag, Frankfurt am Main 1990, 247 strani (Aleksander Žižek)

Meščanstvo v habsburški monarhiji, II. del; Hannes Stekl, Peter Urbanitsch, Ernst Bruckmüller, Hans Heiss (Hg.), Bürgertum in der Habsburgermonarchie, II. knjiga, Durch Arbeit, Besitz, Wissen und Gerechtigkeit, Böhlau Verlag Wien - Köln - Weimar, 1992, 393 strani (Aleksander Žižek)

Knezi Windisch-Graetz v 19. in 20. stoletju; Hannes Stekl, Marija Wakounig, Windisch-Graetz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert, Böhlau Verlag, Wien/Köln/Weimar 1992, 384 strani (Franc Rozman)

Ivanka Zajc-Cizelj

Ormož skozi stoletja IV, Skupščina občine Ormož, Ormož 1994

Skupščina občine Ormož je 23. junija 1994 predstavila že četrto številko zbornika Ormož skozi stoletja. Prvi zbornik so Ormožanci izdali ob 700-letnici prve omembe Ormoža v pisnih virih leta 1273, njegov urednik je bil Jože Curk. Uredništvo naslednjih treh zbornikov, izdanih v letih 1985, 1988 in 1994, pa je bilo zaupano dr. Petru Pavlu Klasineu.

Predstavitve so vodili župan občine dr. Jože Bešvir, urednik zbornika dr. Peter Pavel Klasine in člani uredniškega odbora. Za tehnično izdelavo zbornika so poskrbeli v Pokrajinskem arhivu Maribor.

Zbornik, posvečen 500-letnici ustanovitve samostana frančiškanov observantov v Ormožu, prihaja med nas z enoletno zamudo (1493). Izhaja pa tako ob 490-letnici, odkar sta bila cerkev in samostan predana svojemu namenu (1504).

Ob predstavitvi zbornika je pater Marjan Vogrin pripravil predavanje o zgodovinskem razvoju frančiškanskega samostana v Ormožu.

Kljub številnim težavam je zbornik izšel kot plod trdega dela tako uredniškega odbora kot dela različnih avtorjev.

Gvardijan minoritskega samostana na Ptuj pater Marjan Vogrin je predstavil samostan manjših bratov observantov v Ormožu vse od njegove ustanovitve do ukinitve (1493-1786). Umetnostni zgodovinar dr. Emilijan Ceve iz Ljubljane je podrobno obdelal stenske slikarije 17. stoletja v ormoški župnijski cerkvi, omenil pa tudi tiste, ki so nastale pred 17. stoletjem. Kustos arheolog iz Pokrajinskega muzeja na Ptuj Brane Lamut piše o arheoloških raziskavah v Ormožu. Omejuje se na izkopavanja iz leta 1990, najdene prazgodovinske hiše in zbiralnike za vodo iz poznega srednjega in novega veka. Marija Mirković, umetnostna zgodovinarica iz Zagreba, je predstavila sliko Sočinite, delo ptujskega slikarja F. A. Paelmayerja. Višja kustodinja za kulturno zgodovino v Pokrajinskem muzeju Ptuj Marjeta Ciglencečki je na podlagi inventarja iz leta 1771 prikazala opreino ormoškega

gradu v preteklosti. Marija Hemja Masten, arhivistka Zgodovinskega arhiva Ptuj, se je lotila temeljitega dela Pečati in grbi Ormoža in okolice. Predstavila je nekaj pečatov od srednjega veka do 18. stoletja. Karakteristika zahodnih Ljutomersko-ormoških gor je klečaja, ki jo je predstavila konservatorica iz Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor Jelka Skalicky. Upokojena knjižničarka Nežka Vanpotic je pripravila članek Trije mejniki življenja. Predstavljeni so običaji kulturnega in duhovnega življenja ob rojstvu, poroki in smrti. Stanje obrti v Ormožu v letu 1834 je pregledala arhivistka Zgodovinskega arhiva Ptuj Nada Jurkovič. Gradbenim načrtom, lastnikom zgradb in gradbenim posegom posveča pozornost v članku Gradbeni dejavnost v Ormožu med letom 1869 in 1900 dr. Peter Pavel Klasine, arhivist v Pokrajinskem arhivu Maribor. Članek Dijaki iz Ormoža in njene širše okolice na varaždinski gimnaziji v času od leta 1851 do 1914 je pripravila arhivistka Zgodovinskega arhiva v Varaždinu Branka Lepen. Sodni protokol ormoškega inestnega sodnika, 1721-1762, izpis za leto 1721-1730, je v slovenščini povzela Marija Hemja Masten. Transkribirani članek pa je pripravil višji upravni svetnik v Štajerskem državnem arhivu v Gradcu Gernot Fournier. Arhivistka Pokrajinskega arhiva Maribor Slavica Tovšak je predstavila članek Ivan Geršak - življenje, delo in predstavitve fonda v Pokrajinskem arhivu Maribor. Po arhivskem gradivu je pripravljen članek Irene Lačen Benedičič, arhivistke v Zgodovinskem arhivu Ptuj, sedaj v Arhivu Republike Slovenije, Vojaštvo v Ormožu na prelomu stoletja. Od kletarskega društva do vinarske zadruge Ormož (1898-1960) nas je popeljal dipl. pravnik Tone Luskovič iz Ormoža. Z zadržno elektrarno v Ormožu nas je seznanil arhivist v Zgodovinskem arhivu Ptuj Brane Oblak. Višji arhivist Arhiva Republike Slovenije Ivan Nemanič je predstavil utrinke iz zgodovine mesta Ormož ob dokumentarnem filmu iz leta 1935. Prispevek k novejši gospodarski zgodovini Jeruzalemskih gor je na podlagi arhivskega gradiva pripravil Miroslav Novak, arhivist v Pokrajinskem arhivu Maribor. Janez Zadravec, dipl. ekonomist s Koga, je predstavil razvoj ormoške občine po letu 1983. Mag. Borut Zemljčič, arhivist Pokrajinskega arhiva Maribor, je na podlagi arhivskega gradiva pripravil članek Izzeljenei iz Ormoža in njegove okolice leta 1941. Mesto Ormož v arhivski zapuščini dr. Štefke Cobelj pa je članek Suzane Čeh, arhivistke v Pokrajinskem arhivu Maribor.

Zbornik je predstavljen. Želimo si lahko, da bodo izšle še naslednje številke in da bo Ormož skozi stoletja zapisoval zgodovino znanemcem na vsaj trenutnem strokovnem nivoju. Seveda publikacija ni sama sebi zadostna, čaka na bralce, ki bodo segli po njej in v njej odkrili kaj zanimivega.

Irena Lačen-Benedičič